

LBRIS | We know books

Nicoleta Stan-Turcanu

LUMEA lui DIMITRIE A. STURDZA

EDITURA VREMEA
BUCUREȘTI
2023

Cuprins

Cuvânt înainte	
<i>de Acad. Răzvan Theodorescu</i>	9
Prefață	
<i>de Lect. univ. dr. Filip-Lucian Iorga</i>	11
Doar două vorbe	19
I. Biografia lui Dimitrie A. Sturdza	23
Obârșia	23
Familia. Primele învățături	38
Studiile în Germania	56
Repere din cariera politică	65
Din trăirile sale	81
II. Dimitrie A. Sturdza: istoric și editor	99
Istoriograful curios	99
Despre domni, țărani și timpuri trecute	119
Călător prin Colecția Hurmuzachi	133
Fascinat de documente	147
Sfetnicul regelui, paznic la documente	155
III. Contribuția lui Dimitrie A. Sturdza	
la dezvoltarea Academiei Române	162
Începuturile Academiei Române	162
Un vrednic academician	174
Donațiile lui Dimitrie A. Sturdza	197
Sprijin tinerilor cercetători	209

I. Biografia lui Dimitrie A. Sturdza

Obârșia

Dimitrie Alexandru Sturdza Miclăușanu¹ își are obârșia dintr-o familie de vechi boieri moldoveni cu

¹ Acesta este numele său complet. Numele Miclăușanu derivă de la numele moșiei familiei sale. Mai demult satul se numea Miclăușani. În zilele noastre este cunoscut cu denumirea de Miclăușeni. După cum reiese din documente, acest nume a fost dat satului după numele vornicului Miclăuș. Redăm, în continuare, un fragment dintr-un uric din anul 1472 care este semnificativ în acest sens: „Din mila lui Dumnezeu, noi, Ștefan voievod, domn al Țării Moldovei. Facem cunoscut cu această carte a noastră, tuturor celor care o vor vedea sau o vor auzi citindu-se, când aceasta i-ar fi de trebuință cuiva, că a venit înaintea noastră și înaintea tuturor boierilor noștri Stana, fiica lui Miclăuș vornic, de bunăvoia sa, nesilită de nimeni și nici asuprită, și a dat nepotului său, slugii noastre, Roman spătărel, partea ei din Miclăușani, atât cât a stăpânit ea. Deci noi, văzând buna ei voie și danie, pe care ea a făcut-o nepotului său, slugii noastre, Roman spătărel, acea mai înainte-spusă parte a ei din satul Miclăușani, ca să-i fie de la noi uric și cu tot venitul, lui și copiilor lui, și nepoților lui, și strănepoților lui, și răstrănepoților lui și întregului său neam, cine va fi cel mai apropiat, neclintit niciodată, în veci. Iar hotarul acelei părți de sat din Miclăușani să fie după hotarul vechi, pe unde din veac au folosit”. A se consulta pentru mai multe detalii: *Documenta Romaniae Historica (DRH)*, seria A, Moldova, vol. II (1449-1486), volum întocmit de Leon Șimanschi în colaborare cu Georgeta Ignat

roșturi însemnate în istoria țării. Dintre urmașii de seamă ai acestei familii se cuvine să-i amintim pe Ioniță Sandu Sturdza (1762-1842), Alexandru Scarlat Sturdza (1791-1854), și Mihai Sturdza (1794-1884). Așadar, Dimitrie A. Sturdza coboară dintr-o familie veche de boieri care s-au evidențiat în istoria noastră pe tărâm politic sau cultural. Nu este surprinzător faptul că Dimitrie A. Sturdza era mândru de originea sa și se străduia să fie un vrednic urmaș al acestei prestigioase familii.

Totodată, trebuie spus că familia sa era înrudită cu cele mai vechi și respectabile familii boierești românești, precum Balș, Carp, Cantacuzino, Ghica, Moruzi, Rosetti, Suțu etc., cât și străine, cum ar fi familiile Edling, Gagarin, Gortchacoff, Obolensky ș.a.

Despre neamul Sturdzeștilor nu s-a scris încă o lucrare completă, temeinică. Doar răzleț s-a făcut referire la această importantă veche familie domnească și boierească, în diverse lucrări sau studii de specialitate². E drept, de altfel, că familia Sturdzeștilor a

și Dumitru Agache, București, Editura Academiei Române, 1976, pp. 276-278; Arhivele Naționale ale României, Direcția Județeană Iași a Arhivelor Naționale, *Fond Colecția Manuscrise*, Condica Miclăușană (Mss. 1798), cap. Moșia Miclăușanii, f. 4.

²A se consulta în acest sens, printre altele: Constantin Sion, *Arhondologia Moldovei: amintiri și note contimporane*, cu o prefață analitică de Gh. Ghibănescu, Iași, Editura Tipografia Buciumului Român, 1892; Alexandru A. C. Sturdza, *Genealogie de la maison princiere et comtale de Sturza ou Sturdza*, Paris, Typographie d'Art Philippe Renouard, 1904; Idem, *Regne de Michel Sturdza. Prince regnant de Moldavie (1834-1849)*, Paris, Librairie Plon Nourit et Imprimeurs-Editeurs, 1907; Octav George Lecca, *Familiiile boerești române. Genealogia a 100 de case din Țara Românească și Moldova*, seria I, București, f. e., 1911; Ștefan S. Gorovei, *Sturdzeștii în „Magazin Istoric”*, nr. 1/1994, pp. 7-11; nr. 2/1994, pp. 27-30; nr. 3/1994, pp. 22-25; nr. 4/1994, pp. 10-13; Cristian Popișteanu,

ocupat aproape toată istoria Moldovei și, ulterior, a României moderne.

De aceea, este destul de costisitoare abordarea unei lucrări atât de ample, foarte documentate, care să reunească toate personalitățile pe care le-a dat de-a lungul anilor neamul Sturdzeștilor. Cei care au căutat informații despre o veche familie boierească și s-au confruntat cu această problemă știu la ce ne referim. Istoricul francez Lucien Febvre avea dreptate atunci când afirma că: „Monografiile de familie ridică probleme aparte, mai delicate, specifice. Ele te pun într-un mai bun contact cu viața. Ele provoacă surprize, mirări. Ele relevă accidente”³. Putem spune că, dintre toți membrii acestei familii istorice, doar domnului Moldovei, Mihail Sturdza (1834-1849), i-a fost dedicată o monografie temeinică, scrisă de un alt membru al familiei Sturdza, anume Alexandru A.C. Sturdza⁴.

Dacă studiem cu atenție lucrările referitoare la originea familiei Sturdza, observăm că, în decursul anilor, o parte din membrii familiei Sturdza cu funcții importante în istoria țării, dorind să afle care au fost strămoșii lor, au început să caute informații în această privință prin diferite documente, ademeniți fiind și de diverși conți dispuși chiar să falsifice acte pentru întocmirea unui arbore genealogic. Oricum, trebuie

Dorin Matei, *Sturdzeștii: din cronica unei familii istorice*, cuvânt înainte de Dan Berindei, București, Editura Fundația Culturală Magazin Istoric, 1995; Simion-Alexandru Gavriș, *Viața și opiniile prințului Grigore Mihail Sturdza (1821-1901)*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2015.

³Cristian Popișteanu, Dorin Matei, *op.cit.*, p. 15.

⁴Ne referim la cartea lui Alexandru A.C. Sturdza, *Regne de Michel Sturdza. Prince regnant de Moldavie (1834- 1849)*, Paris, Librairie Plon Nourit et Imprimeurs-Editeurs, 1907.

subliniat faptul că în secolul al XIX-lea devenise un obicei ca boierii autohtoni să-și caute rădăcini cât mai vechi și mai aristocrate care să le asigure un nume și un statut privilegiat, așa cum aveau marile case nobiliare din Occident⁵.

De altfel, după cum nota istoricul Filip-Lucian Iorga, evocarea strămoșilor legendari sau iluștri și a faptelor excepționale ale acestora facilita construirea unei identități familiale și a unui discurs menit să explice rolul, menirea și destinul istoric al respectivei familii⁶. Mitologiile genealogice ale familiilor boierești din Moldova și Țara Românească nu erau cazuri izolate. Ele se încadrau într-un tablou universal al imaginarii genealogice, după cum afirma același istoric⁷. Așadar, nu a fost doar cazul neamului Sturdzeștilor. Ca atare, de-a lungul anilor, mai mulți membri ai acestei binecunoscute familii au fost interesați de obârșia neamului lor, fiecare dintre ei încercând să aducă dovezi despre primul dintre înaintașii săi care a dus, ulterior, la ridicarea neamului Sturdzeștilor în diverse dregătorii domnești. Mai mult de atât, au considerat chiar că primul strămoș al lor vine din timpuri foarte îndepărtate, din timpul cruciadelor, după cum nota același Alexandru A.C. Sturdza amintit mai sus.

Prin urmare, au existat mai multe tradiții familiale referitoare la strămoșul din care își are rădăcinile neamul Sturdzeștilor. O dovadă în acest sens o constituie faptul că fiecare din ele este mai năstrușnică. Toți membrii familiei Sturdza care au fost implicați în căutarea

⁵ Mihail Dimitri Sturdza, *Dictionnaire historique et genealogique des grandes familles de Grece, d'Albanie et de Constantinople*, 2e édition revue et augmentée, Paris, 1999, p. 19.

⁶ Filip-Lucian Iorga, *Strămoși pe alese: călătorie în imaginarul genealogic al boierimii române*, cuvânt înainte de Neagu Djuvara, București, Editura Humanitas, 2013, p. 22.

⁷ *Ibidem*, p. 291.

ascendenților neamului lor au căutat origini cât mai vechi și mai aristocrate. Cert este faptul că toți membrii familiei Sturdza erau mândri de obârșia pe care o aveau. Dimitrie A. Sturdza, de pildă, era mândru că, „dintre familiile vechi din Moldova, din timpul lui Alexandru cel Bun, numai Bălsașcii și Sturdzeștii stau în picioare: toate celelalte au dispărut”⁸. De aceeași părere era și memorialistul Radu Rosetti, care considera că familiile Balș și Sturdza au existat „fără îndoială în țară încă din veacul al cincisprezecelea și de atunci au ocupat neconținut o pozițiune în vază în marea boierime moldovenească”⁹. Dar, pentru că doreau să aibă o ascendență mult mai aristocratică, ambele familii, așa cum era obiceiul vremii, „au căutat să-și atribuie o origine pe cât de fantastică, pe atât de străină”¹⁰.

Astfel, domnitorul Mihail Sturdza a convocat în 1840 o comisie formată din „credincioșii boeri Domniei Mele, Dimitrie Sturdza biv vel log, Ioan Neculce vornic, Alecu Sturdza vistier, Kostachi Sturdza vornic și Aga George Asaki, arhivar al statului cu sarcina de a întocmi spița neamului Sturdza”¹¹. După cum reiese din documente, această comisie a făcut cercetări în mai multe mănăstiri și arhive, printre care amintim Mănăstirile Neamț și Secu, din județul Neamț¹².

⁸ BAR, Cabinetul de Manuscrise, Corespondență, *Fond Dimitrie A. Sturdza*, Dimitrie A. Sturdza către Alexandru Sturdza, S2 (441)/CMXI (3).

⁹ Radu Rosetti, *Amintiri din prima tinerețe*, București, Editura Imprimeria Fundației Culturale „Principele Carol”, 1927, p. 246.

¹⁰ *Ibidem*, p. 246.

¹¹ ANR, Direcția Județeană Iași a Arhivelor Naționale, *Fond Colecția „Manuscrise”*, Condica Șcheiană (Manuscrisul 65), f. 3.

¹² ANR, Direcția Județeană Neamț a Arhivelor Naționale, *Fond Sturdza-Miclăușeni*, dosar 607, f. 72.

În anul 1842, această genealogie era gata¹³. Aceasta asimila familia Sturdza conților Turzo din Ungaria¹⁴. Ulterior, această teorie a fost respinsă de istorici și genealogiști. Ei au considerat că această genealogie este fantezistă¹⁵. Aceste documente, precum și multe altele¹⁶, au fost adunate de Costache D. Sturdza Șcheianul. Printre aceste documente am regăsit și „acta de documente primite din partea familiei Turzo din Ungaria, trimise prin dumnealui Domnul Neculai Turzo, proprietar în Comitatul Bihar și diregător al ținutului Solonta din Comitatul Bihar, spre a putea lămuri rudirea familiei Sturza din Moldova cu nobila familie Turzo din Ungaria, rudire ce s-ar putea întemeia atât pe tradițiile ce se păstrează în ambele aceste

¹³ Ea a fost publicată în anul 1842 la Tipografia Albinei din Iași cu titlul „*Ghenealoghia familiei Sturza sau Turzo cu arborele spiței și cu stema ei*”.

¹⁴ ANR, ANIC, *Fond „Colecția Manuscrise”*, dosar 1202, f. 294. De asemenea, precizăm și faptul că în 1874 un autor anonim a scris că familia Sturdza își are originea în Ungaria. A se consulta pe larg *Michel Stourdza ancien prince regnant de Moldavie (1834-1849)*, Paris, Typographie Georges Chamerot, 1874.

¹⁵ A se vedea în acest sens, printre altele: D. Ciurea, *Moldova sub domnia lui M. Sturza. Dela Convenția dela Petersburg (1834) la Convenția dela Balta-Liman (1849)*, Iași, f. e., 1947, p. 53; Nicolae Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova (sec. XIV-XVII)*, București, Editura Enciclopedică Română, 1971, p. 328; Ștefan S. Gorovei, *op.cit.*, pp. 7-11.

¹⁶ Pe lângă documentele privitoare la istoria familiei Sturdza a mai adunat și catagrafiile moșiilor Sturdzești, pomelnicul cu boierii Sturdzești care au fost ctitori a Mănăstirii Bărboi, corespondența între membrii familiei etc. A se vedea pe larg, *Din arhiva familiei Sturdza de la Miclăușani. Manuscrise și documente dăruite la 18 iunie 1904 de Dimitrie C. Sturdza-Șcheianu. Cu portretele marilor logofeți Dimitrie Ioan Sturdza (1756-1846) și Constantin Dimitrie Sturdza (1799-1877)*, București, Editura Inst. de Arte Grafice „Carol Gobl”, 1907.

teri, cât și pe datele istorice. (De asemenea s-au mai alăturat și alte acte documentale, cari în urma facerii spiței s-au mai adunat)¹⁷. Ulterior, toate aceste documente și acte au fost donate Academiei Române de fiul său, Dimitrie C. Sturdza-Șcheianul, în anul 1904¹⁸. O parte din aceste documente au stat, așadar, la baza întocmirii arborelui genealogic din 1842.

La rândul său, Alexandru A.C. Sturdza, preocupat de istoricul propriei sale familii, a inițiat cercetarea trecutului neamului său și a întocmit alt arbore genealogic al strămoșilor săi. Alexandru A.C. Sturdza considera că „documentul genealogic de la 1842”, care spunea că familia Sturdza ar fi aceeași cu familia Turzo din Ungaria, „este o eroare lipsită de orice fundament”¹⁹. Acesta venea cu altă filiațiune mai veche și mai aristocratică. Pretindea că primul personaj care a apărut pe scena istorică cu numele „Sturdza” a fost un conte Sturdza, cavaler de Rhodos, care a luat parte la Cruciada din secolul al XIII-lea și a fost înmormântat în insula Rhodos²⁰. Ceea ce, evident, nu era adevărat. Era o exagerare. De aceea și această teorie privind descendența familiei Sturdza a fost respinsă²¹. Istoricul Dumitru Ciurea afirma chiar că Alexandru A.C. Sturdza a căutat origini vechi familiei sale „pe bază de citate inexacte și neconcludente”²². Cu toate acestea, însă, dacă analizăm cu atenție pereții exteriori ai Castelului Miclăușeni regăsim, printre numeroase decorațiuni exterioare, două steme reprezentând acest

¹⁷ *Ibidem*, p. 2.

¹⁸ *Ibidem*, p. 1.

¹⁹ Alexandru A. C. Sturdza, *op.cit.*, p. 156.

²⁰ *Ibidem*, p.155.

²¹ Costin Merișcă, *Controverse în genealogia familiei Sturdza în „Arhiva Genealogică”*, an I (VI), nr. 3-4/1994, pp. 237-242.

²² D. Ciurea, *op.cit.*, p. 53.

cavaler din secolul al XIII-lea care a participat la Cruciade reprezentat în două ipostaze diferite.

Interesant este faptul că, potrivit unor cercetări mai recente realizate de specialiștii în domeniu, în secolul al XVI-lea²³ apare menționat în documente un Ioan Sturza, care a îndeplinit funcțiile de mare postelnic, pârcălab de Hotin, portar al Sucevei și hatman. Acesta a fost căsătorit cu Ana (Neacșa)²⁴. Opiniile despre faptul că hatmanul Ioan Sturdza ar fi avut sau nu urmași sunt împărțite. De pildă, istoricul Nicolae Stoicescu nota că hatmanul Ioan Sturdza ar fi avut urmași²⁵. Pe de altă parte, istoricul Maria Magdalena Szekely afirma că izvoarele dovedesc faptul că Ioan Sturdza nu a avut copii²⁶. Apare însă o nouă teorie. Se presupune că diacul domnesc Dumitru Sturzevici care scria acte în 1552, era frate cu Ioan²⁷. De aici ipoteza conform căreia acest Dumitru ar fi fost părintele hatmanului Gavril Sturdza²⁸, „începătorul Sturdzeștilor de azi”²⁹. Despre acest hatman, istoricul Nicolae Iorga nota: „în preajma anului 1620, boier cărturar, care știa să se iscălească frumos, într-o scrisoare din care se vede învățătura în Polonia, prin frumoasele linii lungi aplecate, suptiri, e tatăl lui Mateiaș Sturdza, de la care pleacă frații Ilie, Chiriac și Toader”. Tot istoricul Nicolae Iorga explica faptul că, deși în secolele al XV-lea și al XVI-lea existau și alți „Sturdzea”, nu înseamnă că aveau vreo legătură cu familia Sturdza. Acest nume,

²³ Ștefan S. Gorovei, *op.cit.*, pp.7-11.

²⁴ Ana și Neacșa se pare că sunt una și aceeași persoană.

²⁵ Nicolae Stoicescu, *op.cit.*, p. 328.

²⁶ Maria Magdalena Szekely, *op.cit.*, p. 207.

²⁷ A se vedea: Costin Merișcă, *Controverse în genealogia familiei Sturdza* în „*Arhiva Genealogică*”, an I (VI), nr. 3-4/1994, pp. 237-242; Maria Magdalena Szekely, *op.cit.* .

²⁸ Maria Magdalena Szekely, *op. cit.*, p. 208.

²⁹ Nicolae Iorga, *O carte despre Domnia lui Mihai Sturdza* în „*Floarea Darurilor*”, an I, vol. I, nr. 6/1907, pp. 321- 332.

care derivă din „Sturdzul, ca Lupea din Lupul, Cornea din Cornul, Turcea din Turcul, era răspândit ca nume de botez”³⁰. De asemenea, și binecunoscutul genealogist Ștefan Sorin Gorovei, care s-a ocupat de filiațiunea Sturdzeștilor, consemna că genealogia neîntreruptă a familiei Sturdza „începe cu hatmanul Gavril Sturdza”³¹. Acest hatman a activat în perioada domniei lui Ștefan Tomșa, după cum relatează cronicarul moldovean Miron Costin. Iată ce spunea: „domnia lui Ștefan vodă Tomșa, cum s-au început în vărsări de sânge, tot așa au trăit. De aceea, îl urâse și boierii, carii măcar că era mai toți de casa lui, anume Beldiman logofătul, Bărboiu vornicul, Sturdza hatmanul și Boul vistiernicul, iară nici ei fără grijea morții nu era”³². Și într-adevăr aveau boierii de ce să se teamă. În cele din urmă toți au pierit din porunca lui Tomșa³³.

Așadar, după cum am văzut, urmașul hatmanului Gavril Sturdza a fost Matei³⁴. Apoi, fiul acestuia, Chiriatic, a fost cel care a continuat spița neamului Sturdzeștilor, datorită faptului că a fost singurul care a avut copii³⁵. Astfel, familia Sturdza și-a continuat existența prin cei doi fii mai mari ai lui Chiriatic din prima căsătorie, Ioan și Sandu Sturdza³⁶. Potrivit documentelor,

³⁰ *Ibidem*.

³¹ Ștefan S. Gorovei, *op.cit.*, pp. 7-11.

³² Miron Costin, *Letopisețul Țării Moldovei dela Aron Vodă încoace*, ediție critică de P. P. Panaitescu, București, Editura Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 1944, p. 31.

³³ Hatmanului Sturdza i s-a tăiat capul, iar trupul i-a fost aruncat în Siret.

³⁴ Deoarece despre Matei și fiii săi, Ilie, Chiriatic și Toader s-a mai scris, considerăm că nu este cazul să mai zăbovim și noi asupra vieții lor.

³⁵ Ștefan S. Gorovei, *op. cit.*, pp. 27-30.

³⁶ Ambii frați au deținut funcții importante. A se consulta ANR, Direcția Județeană Iași a Arhivelor Naționale, *Fond Colecția*

pe 19 aprilie 1699 ei și-au împărțit satele, iar moșia Miclăușeni a intrat în stăpânirea lui Ioan³⁷. Acesta a avut la rândul lui șapte copii³⁸, dar, dintre ei, Sandu³⁹ a fost cel care a moștenit în continuare moșia Miclăușeni. Istoricul Nicolae Iorga nota că acesta a uneltit „subt Constantin Duca și suferi închisoare de la Nicolae Mavrocordat”⁴⁰. Sandu Sturdza „a fost cel dintâi dintre Sturdzești despre care știm că a iubit cultura”⁴¹. Dintre urmașii acestui mare logofăt, Ioan, care la rândul lui a fost mare logofăt și vornic, a fost ascendentul ramurii de la Miclăușeni și, totodată, tatăl marelui logofăt Dimitrie Sturdza⁴², adică bunicul patern al lui Dimitrie A. Sturdza. Astfel, potrivit însemnărilor lui Dimitrie A. Sturdza, bunicul lui s-a născut pe 27 noiembrie 1756 și a fost căsătorit de două ori⁴³. Prima dată a luat de soție pe Sultana Ventura, la 8 ianuarie

Manuscrise, Condica Miclăușană (mss. 1798), cap. Moșia Miclăușanii.

³⁷ *Ibidem*, f.17.

³⁸ Cei șapte copii ai lui Ioan au fost: Sandu, Mihalache, Bărboiu, Constantin, Nastasia, Maria și Catrina. Pe 11 decembrie 1726, aceștia și-au împărțit moșiile primite de la părinți. A se vedea mai multe amănunte în ANR, Direcția Județeană Iași a Arhivelor Naționale, *Fond Colecția Manuscrise*, Condica Miclăușană (mss. 1798), cap. Moșia Miclăușanii.

³⁹ Mihai-Bogdan Atanasiu, *Un „stâlp al țării” în prima jumătate a veacului al XVIII-lea: marele logofăt Sandu Sturza în volumul „Mihai Dim. Sturdza la 80 de ani: omagiu”*, editori Mircea Ciubotaru, Lucian-Valeriu Lefter, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2014, pp. 41-52.

⁴⁰ Nicolae Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, partea I, vol. V, București, Editura Stabilimentul Grafic I.V. Socecu, 1903, p. 593.

⁴¹ Ștefan S. Gorovei, *op. cit.*, pp. 22-25.

⁴² *Ibidem*, pp. 22-25.

⁴³ BAR, Cabinetul de Manuscrise, *Fond Dimitrie A. Sturdza*, Mapa V. Acte 67-69.

1777, care i-a dăruit două fete, anume Safta și Ruxandra⁴⁴. A doua oară s-a căsătorit cu Elena, fiica vornicului Theodor Balș, adică bunica paternă a lui Dimitrie A. Sturdza. Ea s-a născut în anul 1769. S-a călugărit la 11 februarie 1843, luând numele de Elisabeta, iar la câteva zile după aceea, pe 14 februarie 1843, s-a stins din viață și a fost înmormântată la biserica Bărboiu⁴⁵. Din păcate, alte informații nu mai avem despre bunica paternă a lui Dimitrie A. Sturdza. În orice caz, se pare că a fost o femeie pioasă. În schimb, despre Dimitrie sau Dumitrache Sturdza deținem mai multe informații. În primul rând, trebuie să precizăm că era o personalitate aparte a epocii sale. A ocupat în timpul vieții mai multe funcții, precum cea de ban, spătar, postelnic, paharnic, vornic, vistiernic, logofăt etc⁴⁶. Memorialistul Radu Rosetti nota că „trecea drept bărbat hursuz și nu amabil”, dar, „în schimb, era renumit pentru integritatea și cinstea lui deosebită, ca și pentru iubirea-i sinceră și adâncă pentru țară și neam”⁴⁷. A susținut, printre altele, „reprezentațiile teatrale date în limba noastră”⁴⁸. Același memorialist considera că Dumitrache Sturdza „era autorul cunoscutului proiect de: alcătuire aristocratico-dimocraticească”⁴⁹ alcă-

⁴⁴ *Ibidem*.

⁴⁵ *Ibidem*.

⁴⁶ Costin Merișcă, *Istoricul satelor Miclăușeni și Butea din județul Iași, dar și al satelor vecine, existente sau dispărute*, Iași, Editura Trinitas, 2002, p. 33.

⁴⁷ Radu Rosetti, *Amintiri. Ce am auzit dela alții*, vol. I, Iași, Editura Viața Românească, f. a., p. 92.

⁴⁸ *Ibidem*, p. 92.

⁴⁹ Manuscrisul acestui proiect a fost donat de Dimitrie A. Sturdza, Biblotecii Academiei Române pe 13 septembrie 1885. Este scris în limba greacă. Scrisul este lizibil și foarte îngrijit. A se vedea, pe larg, BAR, Cabinetul de Manuscrise, *Manuscrise române*, mss. 409.